

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

UKA2022/172

Ulloq saqqummiivik: 16. Noveber 2022

Illit atit: Mariane Paviasen

Apeqquteqaat aallaavigalugu oqallisissaq, qanoq iliorluni piujuaannartitsineq tunngavigalugu takornariaqarneq ineriartortinneqassava?

(Inatsisartunut gruppiat, Inuit Ataqatigiit)

Siullermik oqallisissiamik qaqitsisut Inuit Ataqatigiit qutsavigaagut.

Ukiorpassuarni sukarsuit sisamat nunatsinni
inuussutissarsiuutigineqartussanngorlugit aalajangiunneqarput, ajuusaarnarporli
inatsisitigut sinaakkutissanik amigaateqarnerput, upernaq manna inatsisartuni
siunnersuuteqartoqarnerani Naalakkersuisut takornariaqarnermi suliffeqarfiit
nalunaarusiornikkut qulaajaaqqullugit nunaqavissut inatsisitigut
sunniuteqarnerpaamik aalijangiisinnalernissaanik saqqummiusseqqullugit
suliakkerneqarnerat eqqaassanngikkaanni takornariaqarnikkut suli inatsisitigut
amigaateqarnerput pitsaanngilaq.

Aappaaguinnarmi mittarfissuit milliardit angullugit akillit naammassisussaapput,
naatsorsuutigineqarpoq, siunertarineqarlunilu, takornarissat amerliumaartut,
taamaamat pingaaruteqarluinnarpoq takornarissanut pilersaarusiorkkamik
piaartumik pivisiunngortitsisoqarnissaa.

Massakkutummi ingerlaannaraluarutta ukiut tamaasa aningaasanik inatsimmi
29.mill.kr.miss takornariaqarnerup inerisarneqarnissaannut, inuussutissarsiuutit
siuarsarneqarnissaannut aningaasaliiginnartarluta ersarissumik innuttaasut
akornanni takornariaqarnerup iluaqutaaneraniq malunniuteqarnera
annikittuassasoq naatsorsuutigineqarsinnaavoq, nunatta karsianniit

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

tapiissutigineqartartut inuiaqatigiinni aamma pitsaasumik kinguneqartarnissaat pinngitsoorsinnaanngilarput.

Inuit Ataqatigiinni Takornariaqarneq iluatsissappat takornarialerisunut tulluurtumik iluatsittumik iliuuseqaruppugut, taamaammallu piffissap sivilisunngitsup matuma siorna ukiorpassuarni takornarialerinemik suliaqartunik aggersaalluta saqqummiussivigineqarpugut, takusinnaasarpullu tassaavoq inatsisitigut amigaateqarluta suliarineqartariaqakkanik.

Visit Greenland 2018-imi takornariaqarnerup ineriartortinnissaannut isumaliutissiissutaanni 2021-miit 2024-mut Takornariaqarnermut inuussutissarsiorput, politikerinut aqqanilinnik pitsaasunik innersuussiorsimapput taakkulu qiviaraanni maluginiagassaavoq maannakkumut inatsisitugut sinaakkutit amigaateqarnerput, piujuartitsineq aallaavigalugu ineriartortitsinemik siunnerfik qulequtaq pitsassuuvoq, anguneqassappalli piujuartitsineq arlariinnik tunngaveqartillugu oqaluserisariaqarparput, pinngortitaq avatangiiserlu qanoq iliornikkut piujuartinneqarneqassappat? Mingutsitsivallaanngitsumik takornariaqarnermik ingerlatsineq anguniarutsigu qanoq iliortariaqarpugut? Island-imi pisut ilinniarfigissavagut? Takornarissat ukiumut tikissinnaasut killilersimaartariaqarnerpagut piumasaqarluta tikittartut amerlanerpaaffissalerlugit? Nammassinnaasatsinnik, pinngortitap avatangiisillu nammassinnaasaanik piujuartitsinermit aallaavigalugu amerlassusiliisoqarsinnaavoq.

Takornariaqarnermi pitsaasumik neqerooruteqassagutta namminerlu Kalaaliunitsinnik pingaartitsinemik oqariartuuteqassagutta Inooriaatsitta (Kultoritta) siuaattalu oqaluttuarsartaat toqqammavigalugit takoriartitsineq, ingerlanneqarsinnaavoq immikkuullarissunik siuaaqqarpugut, inooriaaseqarpugut tasanilu amigaatiginartog tassaavoq meerartatta

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

mikinerminiit suaatta oqaluttuassartaannik qaammaasaqarnerulersinnissaat qanoq pingaaruteqartiginera eqqaasitsissutigeqqittariaqarmat, kialuunniimmi toqqammavimmi oqaluttuassartaat ilisimaaralugit ingerlaguni imminut aamma ineriartortinnissaminut pitsaanagerusumik aallaaveqarnerminik ilisimaarinnilluarluni oqinnerusumik ineriartorsinnaavoq toqqammaviinuku inuunermi pingaarutilerujussuit suaatta oqaluttuassartaat tassani uagut ingerlateqqittussaavagut.

Aningaasatigut imminut nammassinnaasumik piujuartitsineq eqqarsaatigisariaqarpoq, 29.mill.kr-nit taariikkama saniatigut allanik aamma aningaasaliinermik takornariaqarnikkut siuarsaanermi atugassanik aningaasaliisoqartarpoq, aningaasat taakku kinguneri paasilluarsinnaasariaqarpagut, maanna takornarialerinemik ingerlatsineq nunatta ilaanni nunani allanit tikittunit ingerlanneqartarpoq, aasakkut tikeriarlugit takornarialererujussuariarlutik nunaminnut ukiiartortartunik takornariartitsinermik ingerlatsisoqarpoq, qanorlimi nuannertigissagaluarpa ukioq kaajallallugu takornarialerisut nunatsinni najugaqavissut amerlanerusuuppata. Takornariaqarnermik ingerlatsineq akilersinnaasimaqqooqimmat takornarialeriarlorlutik tikittartut amerliartorput, taakkununga qanoq piumasaqassaagut?

Imaasinnaavaa nunatsinnut aasaannakkut tikillutik takornariartitsinermik ingerlatsisut nunaminertamik atuinerannik takornariartitsinerannullu immikkut akiliuteqartittalerigut? Piumasaqarsinnaavugut pinngitsoorata Kalaallit uagut sunilluunniit nunatsinni maani nunani allanit tikittut pilersitsissagunik nunaqqatitta arlaannik piginneqateqarnikkut aatsaat ingerlatsisinnaasut?

Imaluunniit maannakkut ingerlaannarniarpugut "akeqanngitsumik" nunatsinnik atuisiinnartarlugit? Nunaminertanik kisimi atuinngillat aammali maanna imaalisoqarpoq namminerisaminnik angallatitaajortorlutik

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

takornarissanik angallassisarlutik imartatsinnik atuillutik tamakku qanoq uagut ataasiakkaarluta iluaqutiginerigut malugisarparput? Allaammi ilaatigut qajartortitsisarput, uagut qajavissuup kinguaavinik imminut taajumasartugut qaangerneqarsimavugut iliuseqanngikkuttalu katataajartuinnartussaavugut. Naammagiinnarsinnaanngilarput nunaqqatitta aasaannakut sulisorineqarlutik takornarialerinemik suliaqartinneqartarnerat akileraarutaannik isertitaqarnissaq kisiat isumalluutigalugu annerusumik piunasaqartariaqarpugut nunarpummi akeqanngitsumik atortinnaarsinnaanngilarput.

Nunani allamiut ineriartortitsinerat malugaarput pisariaqartinneqartorli tassaavoq nunaqqatitta aamma namminneerlutik annerusumik takornarialerinemik ineriartortitsinermik ingerlatseqataasinnaallutik misigitinneqarnissaat, tamanna ilinniartitaanikkut periarfissagissaarnermik ersarissaajuarnemeersinnaavoq ilinniarfiuteqarpugummi Campus Kujallermi takornarialerinemik ilinniartitsisartunik, "nutaraasumik". Tassuunakut ilinniartorpaalussuit naammassinikuupput ingerlariaqqiffiusinnaasorli amigaataasorinarpoq tassalu nammineq pinngorartitsinermik ingerlatsineq tamassumap annerusumik malugilernissaa qilanaaraarput.

Nunarput isorartoorujussuuvoq mittarfissuit pilersinneqarpata anguniarneqartariaqartunut ilaavoq kujataanni, tunumi, nunattalu avannaarsuani takornarialerinemik ingerlatsinerup aamma pitsaasumik ingerlanissaannut aqutissiuussinissaq, takornarissammi tamarmik Nuummut, Ilulissanullu kisimi takornariartannginnissaat anguniagassaasariaqarpoq piffiit assigiinngisitaartut tamarmik immikkut pitsaasunik takornariaqarfingornissaat piorsaavigineqartariaqarpoq.

Kujataani maannakut savaatillit takornarialerinemik immikkuullarissumik pilersitsiortorfianni kujataatalu nuannersumik takornariaruminartuunera piorsaavigineqarluni iliuseqarfigineqartariaqarpoq, assersuutigalugu

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

tikinnermiit ingerlaqqiffissat pitsaasut, aqquserngit, talittarfiit, mittarfiit, neriniartarfiit, unnuisarfiit, misigisassarsiortitsinerit kiffartuusinerlu pitsaassusilik piunasaqaatigineqarsinnaasariaqarpoq, savaatillit tamanna kivissinnaalluaraat tusartarparput illoqarfittatsinnili tamanna ilaatigut tusiapittoq oqaatigineqartarpoq, suleqatigiinneq, ataqatigiissaarineq takornarissap tikinneraniit aallarnissaata tungaannut aqqissuulluakkamik ingerlaarsinnaanera isumannaarsimasariaqarpoq, aammali Qaanaami inugguit immikkuullarissumik inooriaaseqarnerat takoriagassaqqissuuvoq, aqqutaasinnaasullu tassa timmisartukkut angallassinerep uagutsinnulluunniit ajornakusoortarneri pitsanngorsarneqartariaqavissortuusut oqaatigisariaqarparput.

Umiarsuarsuit takornariartaatit amerliartuinnarput, aamma ikiliartortissanngikkutsigit pitsaasumik sullinneqarnissaat piffimmiit piffimmut ataqatigiissarluakkamik ingerlatsisinnaanermik aqqutissiuisoqarnissaa pingaaruteqarpoq, Umiarsuit takornariarpassuarnik angallassisunut tikittartunut suut piunasaqaatigissavagut? Nunani allani Alaskami piunasaqaataavoq motori qamillugu kangerlunni tissiarlutik aatsaat angalasinnaanerat tamassumap qulakkeermagut annerusumik mingutsitsinnginnissaq, umiarsuit tikittut annerusumik aningaasarsiutigineqartariaqarput, takornarialerinikkut sullissisumit oqaatigineqarpoq agguaqatigiissillugu inuup ataatsip 400,-kr sinnerlugu atortaraa tamannali mikipajuppoq, umiarsuarsuup ingerlaarnermini aqqusaagai pinngitsoorani mingutsitsinermik nassataqarlutik ingerlavigisarpaat, nunaqqatititsinnut piunasaqartarpugut miljøafgiftimik tamanna suna pillugut umiarsuarnut takornariartaassuarnut atuusinnaannginnersoq atuutilernikuunnginnersoq arlaatajuna oqaluttuutilaaritigut.

Ukioq kaajallallugu takornarialerinerimik angallassisut suliaqarsinnaanerat anguniagaasariaqarpoq imaasinnaavoq nunani allanik suleqatigeqarluarnikkut tamanna angussagipput, nunarput tamakkerlugu Nunaqarfiutigut ilanngullugit

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

takornariagassaqqissuupput, Nunaqarfimmiortatsinni takoriarialerinemik ingelatsilluarsinnaasunik peqarpugut, piniariartitsinerit, aalisariartitsinerit, pisuttuarnerit, qimussernerit, hestimik angalanerit, kaffisoriartitsinerit, uagut ulluinnarsiutitsinnik takornarissat takuneq ajugaannik neqeroorutissaqarluarpugut, annerusumilli inuussutissarsiutigineqassappata aaqqissuilluarnikkut tamanna aatsaat pisinnaavoq.

Takornarialerineq tassaasariaqarpoq takornarissap akiminut, pitsaasutsiminullu naleqquttumik misigisaqarfigisaa, angerlamut apuulluni oqaluttuarsinnaasuseqarfigisassaa Kalaallit Nunaanni takornariarnissamut innersuussissutigiffigisinnaasaa allaat nammineq aamma uteqqilluni takornariaqqikkusutassaattut ineriartortisivigisariaqartoq.

Kiffartuussineq pitsaassusilik, unnuisarfiit pitsaasut maannakkummi ajuusaarnartuuvoq piffiit ilaanni unnuisarfiit ullutsinnut naleqqukkunnaarsimasut pigineqarneri ilaatigut akimikkut naleqqutinngitsunik akilersuisitsisut, ulorianartorsiorfiunngitsut, sullissisut ilinniagaqarsimasut, piginnaaneqarluartut, nunatta avataanniit takornarialerinerup qanoq ililluta nunatta nammineq annerusumik aningaasatigut isaatitsivigilersinnaavaa?.

Takornarialerisut nunani allaneersut nammineq pisuussuteqartutut oqaatiginiangilakka, pikkorissussaalli, aammalu pisortanik isumalluuteqaratik imminneerlutik ingerlatsilersimanerat tamatta immikkuutitaarluta eqqarsaatigigisigit ilinniarfigalugillu. Pisariaqartitarpummi tassaavoq suut tamavimmik pisortanik isumalluuteqarnata ingerlasinnaaneq ilikkartariaqaratsigu namminersulissaguttami allanik isumalluutissaqanngilagut tassa uagut nammineq napatissinnaasunngornissarput pisortat suut tamaviisa isumagissagaammik eqqarsaruunnaarluta.

Qanoq iliornikkut nunaqavissut suli maannamiit annerusumik takornariaqarnikkut inuussutissarsiuteqalersissinnaavagut? Unnuisarfiit

INUIT ATAQATIGIIT INATSISARTUNI

pitsaassusaanut piumasqaateqalissanngilagut? Takornarissat nunatsinnut tikittartut ukiumut amerlassusaat killeqarissavagut? Nunaqqatitta isiginnaaginnartuunnginiissaat qanoq iliuuseqarfigissavarput?

Nerisassaatigummi? Immikkuullarissuseqarluartut mamartut nunarsuarmi piumanearluartut tassaasut økologiskiusut uagut maani naammattunnguamik pigaagut, tupinnartuali aajuna neriniartarfiit maanna annerusumik neqeroorutigineq ajormassuk, nunatsinni nerinartarfiutilinnut nunatta nerisassaannik sassaalliisinaanera annertusartariaqarparput, piumasqaateqarsinnaanngilagut neriniartarfiit ikinnerpaaffilimmik nunatsinni nerisassanik pigisatsinnik sassaalliinissamut piumasaqarfigalugit?

Eqqumiitsuliortugut qanoq ililluta annerusumik tunisaqalernissaat angussavagut? Assersuutigilaarukku Island-mi, Finland-miluunniit nunap nammineq pissarititai uagutsinniit annertunerungaartumik siuarsimaffigalugit tuniniagaraat, Island-mi sermertik imigassaliaralugu, Finlandimi tutut nassui simiiaatiliaralugit tutut amiinnut allaat tuniniagaraat uagut maani ajoraluartumik isiginnaaginnakkagut, eqqumiitsuliortortagut takornarialerillutik aningaasarsiutigisinnaasaannik piffikkaartumik pikkorissaavigineqartarnerat amigaatigineqartoq paasisarpara tamannalu aamma iliuuseqarfigisariaqarpoq.

Tingerlaatissianik umiarsuaaqqanik nuannaariartaatinik namminnerlutik takornariarlutik nunarput sinersorlugu ingerlasoqartarpoq taakku kiap nakkutigai? Ilaatigummi tusarsaasarpoq ujaraatitsinnik, timmissat manniinik tigooraasartut, qanoruna ilillutik tamakku nakkutigineqarnerusinnaasut? Umiarsualivimmik Nanortalimmiluuunniit tulattarnissaannut piumasaqarsinnaanerpugut utimut aallarnerini umiarsuaat misissorluarneqaqqullugu?

Anguniagaq tassaasariaqarsoraarput takornariaqarnek tassaalissasoq inuiaqatigiinnut aningaasarsiornikkut iluaqutaasoq, pinngortitamik

INUIT ATAQATIGIIT INATSIARTUNI

aserorterinngitsoq, nunarsuarmi nunatut minguinnersatut isigisaanitta
annertusartuarneratigut pitsanngorsaalluta ingerlanitsinni aamma
aningaasarsiutigillualersinnaasarput.

Piumassuseq inooriaatsitta takornariagassaalluarsunngortinnissaa, siuaatta
inooriaaserisimasaat, maligassiuvinerat nunami ilaatigut peqqarniisinnaasumi,
minguissuseqartumili, nammineerluta annerusumik
takornarialerisinnaasunngorsarluta pigisatta atorluarnerisigut kingulissatta
maligassiuunnerisigut suleqatigiilluta angusaqarfigisinnaasagut.

Sillimaniarnikkut qanoq amerlatigisut takornariarsinnaasunngornissaat aamma
eqqumaffigineqartariaqarpoq, umiarsuarsuaq ataaseq tunumi 3000-inik ilaasulik
ajutuusagaluarpat piareersimavugut? Tamakku tamarmik
inississorneqartariaqarput.

Taamak Inuit Ataqatigiit sinnerlugit oqallisissiornermut oqaaseqarsinnaagatta
qujalluta oqallinnissaq qilanaaraarput.

Qujanaq